

10-14 Onderwijs krijgt smoel landelijk, regionaal en op internet

Lenie van Lieverloo (senioradviseur/expert 10-14 Onderwijs KPC Groep) en Joke Middelbeek (CvB Westelijke Tuinsteden Amsterdam), beiden kwartiermaker 10-14 Onderwijs

Juni 2018

Inleiding

Kinderen zijn gebaat bij een vloeiende, bij de eigen ontwikkeling passende overgang van het basisonderwijs naar het voortgezet onderwijs. De 10-14-scholen, een samenwerkingsvorm tussen basisscholen en scholen voor voortgezet onderwijs, voorzien in zo'n behoefte. Voor dergelijke vormen van samenwerking komt meer experimentele ruimte¹.

Nederland telt m.i.v. augustus 2018 de volgende 10-14 initiatieven: Het Tienercollege (Gorinch Spring High (Amsterdam), de Leeronderneming (Ridderkerk), Onderwijsroute 10-14 (Zwolle), de Tienerschool (Groningen) en De Overstap (Zetten). In het schooljaar 2018-2019 komen daar initiatieven bij in Nijmegen/Groesbeek (10-15 onderwijs), Horst (Limburg)-SOOOL 10-14, Harderwijk, Onderwijslab010 Rotterdam, Tienerschool Sneek, Tienercollege Noordoostpolder in Emmeloord en OVA Tienercollege Dordrecht. Daarnaast heeft een aantal initiatieven zich aangemeld om m.i.v. hey cursusjaar 2019/2020 van start te gaan: Lingewaard, Kennemerland, Utrecht (Academie Tien), Katwijk, Harderwijk, Almere en Den Helder.

De verwachting is, dat het aantal concrete initiatieven in de toekomst jaarlijks flink zal stijgen. Er zijn immers ruim 80 bestuurders uit PO en VO zich aan het voorbereiden op realisering van 10-14 Onderwijs.

Aanleidingen voor oriëntatie op een dergelijk initiatief lopen uiteen, evenals de onderliggende visies en diverse concrete ontwikkelpraktijken van 10-14 Onderwijs. Duidelijk is, dat er heel wat komt kijken bij de uitvoering van zo'n initiatief. Dat heeft alles te maken met schotten tussen primair- en voortgezet onderwijs, zoals verschillende bekostigingen, meer regelingen, cao's, verantwoordelijkheden etc. Het is daarom van belang dat het Regeerakkoord 2017 de basis vormt voor het meezoeken en mogelijk maken van experimentele ruimte. In een Kamerbrief van 1 mei '18 over 10-14 Onderwijs wordt aangegeven dat de deelnemende scholen minimaal een basisarrangement moeten hebben, elk bestuur een informatieplicht heeft jegens de (gemeenschappelijke) medezeggenschapsraden en de scholen verplicht deelnemen aan het monitoringsonderzoek dat Oberon voor OCW uitvoert. In deze brief benadrukt de minister tevens het belang, dat scholen, die willen starten, van tevoren goed hebben nagedacht over het waarom en waartoe, over de wijze waarop ze het concept willen implementeren in de school en hoe ze de medewerkers daar gedegen op willen voorbereiden. De ervaring van de huidige 10-14 scholen leert dat er veel komt kijken bij een goed onderbouwd plan en dat het veel vraagt van de scholen en hun mensen.

De vraag daarbij is of de ontwikkeling van 10-14 Onderwijs gebaat is bij regie op deze ontwikkeling of dat alle bloemen die mogelijkwerwijs gaan bloeien gelegitimeerd zijn.

De geformeerde kwartiermakersgroep 10-14 Onderwijs buigt zich in deze notitie over het regievraagstuk rond 10-14 Onderwijs-initiatieven.

Uitgangspunten en ontwerpprincipes 10-14 Onderwijs

De kwartiermakers 10-14 Onderwijs hebben in een richtinggevende basisnotitie² ontwerpprincipes en uitgangspunten beschreven voor de inrichting en (door)ontwikkeling van het primaire proces van 10-14 Onderwijs. Het zijn de belangrijkste kenmerken, waarmee deze initiatieven in het land zich volgens hen zouden moeten onderscheiden.

Primair proces Onderwijs 10-14

Onderwijs10-14 is kleinschalig en innovatief. Het unieke en innovatieve van onderwijs voor 10-14 jarigen is op de eerste plaats het creëren van flexibiliteit in de momenten van niveaukeuze en passende overgang, Verder is het onderwijs dat

- als de meest cruciale fase in de doorlopende ontwikkeling van kinderen, ingebed in een ontwikkelingslijn 2-18.
- vraag gestuurd is, waarin doorlopende en gepersonaliseerde leerlijnen vorm krijgen in persoonlijke ontwikkelplannen;
- flexibel gebruik maakt van heterogene groepering zowel naar niveau, leerstijl, als naar leeftijd;
- qua vorm en inhoud gevarieerd (blended learning) is, waarbij doelgerichtheid, efficiëntie, plezier in leren, mogelijkheid van zelfsturing en impact belangrijke criteria zijn;
- wordt gegeven in een aansprekende omgeving voor 10-14 jarigen (voorbeeld Tienercollege);
- streeft naar excellentie op alle niveaus.

Uitgangspunten Ontwikkeling 10-14 Onderwijs

Hierbij gaat het om de onderliggende waarden, normen en gedragsregels voor de betrokken besturen, scholen, leraren, ouders, kinderen en andere belanghebbenden.

Binnen de structuur van de 10-14-school:

- worden nieuwe, bewezen inzichten toegepast, bijvoorbeeld de inzichten uit NRO-studies; bij de ontwikkeling van het primair proces en de keuze van concepten en instrumenten.

¹ Regeerakkoord 2017

² Basisnotitie 10-14 Onderwijs, februari 2018

- worden kennis en ervaring en inzichten gedeeld door leraren, leerlingen en ouders (interne driehoek) . Op deze manier ontstaat een kruisbestuiving. Door kennis te delen en af te stemmen met toeleverende en afnemende scholen (directe stakeholders/partners PO en VO) en met andere belangstellende scholen (landelijke schil) kunnen impulsen gegeven worden aan de onderwijskwaliteit van deze scholen.
- vinden intensieve deskundigheidsbevordering en -ontwikkeling plaats binnen de eigen organisaties en in het netwerk van de verschillende partnerorganisaties.
- wordt, met het oog op de impact van het onderwijs, een continu proces van verbetering, verandering en vernieuwing, impactonderzoek, bijvoorbeeld naar leerrendement, geluk en leerling-tevredenheid op korte en lange termijn, portfolio-ontwikkeling, op- en afstroom en schooluitval uitgevoerd.
- worden kennis en ervaring gedeeld tijdens een conferentie 10-14 Onderwijs en tijdens netwerkbijeenkomsten, conferenties en opleidingsprogramma's waaraan leraren, schoolleiders en bestuurders met 10-14 Onderwijs-ervaring en -ambities deelnemen.

Scholen die hun primaire proces inrichten op basis van de ontwerpprincipes die we hierboven hebben beschreven en die de hiergenoemde uitgangspunten borgen in hun onderwijspraktijk, en het netwerk van 10-14 Onderwijs, moeten een Keurmerk 10-14 Onderwijs kunnen krijgen.

De kwartiermakers 10-14 Onderwijs hebben deze ontwerpprincipes en uitgangspunten tevens gehanteerd als kader voor het onderzoek dat in 10-14 Onderwijs de komende jaren uitgevoerd wordt o.l.v. OCW. Ook de sectorraden zijn hiervan op de hoogte. Inmiddels worden de kwartiermakers door het scholenveld aangesproken op deelname aan 10-14 Onderwijs en daarmee op de regie, borging en monitoring van deze uitgangspunten en ontwerpprincipes binnen de nieuwe initiatieven.

Dat stelt de kwartiermakers voor de vraag van de positionering: welke positie kunnen en mogen de kwartiermakers innemen? Welke regie wordt gewenst?

Uitgangspunten bij de regievraag

Laten we beginnen met het meest fundamentele uitgangspunt: regie van bovenaf werkt niet. Het innovatieportfolio van een aantal toonaangevende innovaties van de afgelopen jaren toont dat aan. Regie zal dus vanuit de onderwijskernen, vanuit de werkende organisaties, zelf gevoe(r)d moeten worden. Het gaat daarmee om een ontwikkeling van binnenuit, met draagvlak. Krachten kunnen daarop gebundeld worden.

Verder verloopt de regie langs de lijn van de inhoud en de communicatie. Op deze wijze kan denkkracht ingezet worden op onderwijs(door)ontwikkeling met innovatieve effecten op organisatieontwikkeling, personeelsontwikkeling, professionalisering en leiderschap.

- De bedoeling van 10-14 Onderwijs blijft centraal: een ononderbroken leer- en ontwikkellijn, waarbij de route het kind volgt. Het verder brengen van dit ontwikkelprogramma kan niet zonder regie. De verantwoordelijkheid moet daarvoor ergens worden belegd.
- Ontwikkeling 10-14 vraagt om verbinding en communicatie. Informatie is belangrijk. Vragen met elkaar oppakken ook. Het is noodzakelijk verantwoordelijkheid te dragen voor het groeiende netwerk dat we zien ontstaan. Dat kan regionaal, maar met name ook de landelijke verbinding brengt elkaar verder. Het gaat daarbij om elkaar en elkaars identiteit te kennen en je ten opzichte van elkaar te positioneren, elkaar te ontmoeten, en om het regelen via afspraken, tools, activiteiten etc. Maar we zoeken ook de verbinding om samen te leren en (door) te ontwikkelen en door kritische vrienden voor elkaar te zijn. Verbinden gaat ook om het zoeken naar organisatievormen, bijvoorbeeld netwerkgroepen in het bestuur, op het niveau van directeuren en ondersteuners en in de frontlinie van het onderwijs.

De regievoering door de kwartiermakers, zoals de laatste twee jaren ingezet, heeft de ontwikkeling van het onderwerp geen windeieren gelegd: het onderwerp is meer gaan leven in het onderwijsveld, steeds meer concrete initiatieven ontstaan, de sectorraden van PO en VO hebben dit onderwerp op hun actieve agenda en OCW levert een bijdrage door een meerjarig onderzoek. Regievoering lijkt dus vruchten af te werpen.

Wellicht is het ook zinvol de vraag te stellen, wat er gebeurt met de beweging 10-14 Onderwijs als er geen regie plaatsvindt. Juist in een tijd, dat er een hype lijkt te ontstaan...Maar welke regie is nou wenselijk en haalbaar?

Regiescenario

Na een uitgebreide verkenning op verschillende mogelijke scenario's komen de kwartiermakers 10-14 Onderwijs tot een scenario waarmee ze zich goed kunnen bewegen in de regio's, op het internet en binnen de landelijke platforms. Ze willen werken vanuit richtinggevend principes, een vindplaats zijn voor vragen van geïnteresseerden, collegiale consultaties organiseren, zodat van en met elkaar leren en ontwikkelen plaats kan vinden en ze, namens het onderwijsveld 10-14 Onderwijs, een aanspreekpunt zijn voor OCW, PO en VO raad.

Het regiescenario laat zich als volgt omschrijven:

Kennisdeling en informatie zijn een eerste basis voor netwerkvorming en regie. Elkaar informeren over (ontwikkelingen) 10-14 Onderwijs is noodzakelijk. Kennisdeling verbindt, geeft richting en kan uitlopen op doorontwikkeling en commitment.

Landelijke regie toont zich alleen sterk met draagvlak en (h)erkenning vanuit de onderwijsinitiatieven zelf. Op deze wijze kunnen 10-14 Onderwijsinitiatieven middels de kwartiermakers 10-14 Onderwijs als professionele netwerkgroep werken aan herkenbaar kwalitatief 10-14 Onderwijs (dat voldoet aan de hierboven geschetste criteria en uitgangspunten), koers bepalen en namens het scholenveld verantwoordelijkheid nemen richting ministerie.

De invoering van 10-14 Onderwijs is een ingewikkeld proces. Het landelijke gezicht van het 10-14-platform zal zich niet tonen in een statisch keurmerk, maar zal initiatieven vooraf richting kunnen geven. Middels een leermodel van accreditatie en visitatie kan een initiatief (na een bepaalde periode) een 10-14 verantwoorde erkenning krijgen. Tevens zorgt dit leermodel voor doorontwikkeling van 10-14 Onderwijs.

Regievoering doet recht aan onze gezamenlijke zoektocht naar 10-14 Onderwijs. De regie wordt gevoerd vanuit een lerende organisatie, met de inzet van lef en liefde voor dit onderwerp van onderop, met de bereidheid om naast elkaar te gaan staan en met elkaar op te trekken om het beste te realiseren voor onze leerlingen in 10-14 Onderwijs. Daarmee versterken we de samenhang vanuit onze visie. Door netwerkvorming versterken we de verbindingen, maar zullen we ook *just in time* communiceren en samen (door)ontwikkelen. Aanspreekpunten zijn daarbij noodzakelijk. Coördinatie levert nieuwe vindplaatsen op, maar reguleert ook de enorme drang in het onderwijsveld naar concrete beelden en info. Wenselijk is een getrapte regie in een organisch verloop, decentraal daar waar kan en centraal daar waar moet: de ontwikkeling 10-14 Onderwijs kan zich verrijken door onderzoek te koppelen aan de 10-14-onderwijspraktijken.

Dit regiedocument borgt de rol van de kwartiermakers 10-14 Onderwijs tot 1 januari 2020. Kort samengevat bestaat deze rol dus uit het zijn van een landelijk netwerk en vanuit dat netwerk enthousiasmeren, koers houden op de ambitie en regievoering op criteria.

Voor een goede borging van een efficiënt werkbaar structuur na 1 januari 2020 zal tussentijds onderzoek gedaan worden naar wenselijkheden en mogelijkheden.

Noodzakelijke activiteiten bij 10-14 OnderwijsOntwikkeling

Om het landelijke 10-14-onderwijsveld houvast te bieden willen we heldere communicatielijnen hanteren. We willen gesprekspartners zijn en moeten elkaar gemakkelijk kunnen vinden.

Vanuit visie hanteren we richtinggevende basisprincipes 10-14 Onderwijs. Een ontwikkelingsgerichte aanpak vanuit de 10-14 Onderwijspraktijken zal leiden tot aanscherping en doorontwikkeling.

Om 10-14 Onderwijs professioneel verder te ontwikkelen is een aantal activiteiten noodzakelijk.

Naast diverse vormen van infovoorziening zal een mogelijkheid gecreëerd moeten worden van een virtuele werkomgeving. Daarbinnen kan een open deel voor eerste oriëntaties en snuffelaars zijn en daarnaast een gesloten deel voor die initiatieven die aangesloten zijn bij 10-14 Onderwijs en in verbinding willen samenwerken en (door)ontwikkelen. Inschrijving en voldoen aan kenmerkende voorwaarden zijn daarbij noodzakelijk.

Tevens willen we, o.a. door een landelijke conferentie, een ontmoetingsplek organiseren.

We denken aan de volgende activiteiten:

Multimediale communicatie/PR:

- Website informeren/inspireren/FAQ's/kennisdeling
- Nieuwsbrief informeren/inspireren
- WhatsApp groep halen/brengen/inspireren
- Twitter idem

Netwerk/platform 10-14: Ontmoeting en kennisdeling

- Kennisdeling 3^e ring/labs oriënteren en onderzoeken
- Schoolbezoeken inspiratie, beelden en info
- Landelijke conferentie ontmoetingsplek en gedifferentieerde kennisdeling op diverse levels

Netwerk/platform 10-14: Ontmoeting, kennisdeling en (door)ontwikkeling

- Kennisdeling binnenring/labs inhoudelijk (door)ontwikkelen
 - Kennisdeling 2^e ring/labs ontwikkelen volgscholen
 - Onderzoek relevante praktijk gerelateerde deelonderwerpen
 - 10-14 Academie (door)ontwikkelen en verdiepen
 - Monitor volgen en data
- Opleiden*
- Opleiden regionale netwerken concrete initiatieven en opleidingen

Faciliteren

- Meldpunt nieuwkomers vraagbaak/coördinatie
- Regie lerend netwerk ..

Wat is hierbij nodig

Laten we beginnen bij een voorbeeldfunctie van het centrale lerende netwerk: een op leerlingen gestoelde betrokkenheid bij 10-14 onderwijsontwikkeling en lef in een concrete uitvoeringspraktijk. We staan ergens voor!

Het gaat om netwerken die bij elkaar komen halen, maar ook brengen. Aan de voorkant moet helder zijn of een lokaal netwerk POVO-vaardig is. Daarbij gaat het zowel om cultuur als om structuur. Voorwaarden hierbij benoemen is niet simpel, maar het is wel een uitdaging om een vorm van toegangscodes met elkaar te ontwikkelen. Behulpzaam hierbij is de oproep van de minister³ vooraf helderheid te hebben bij het waarom en waartoe van een initiatief, over de wijze waarop het concept wordt geïmplementeerd en hoe de medewerkers daar gedegen op worden voorbereid. Ondersteuning bij een goed onderbouwd plan ontzorgt de initiatiefnemers en hun mensen.

Het onderwijsveld moet vragen kunnen stellen. Dat kan multimediaal, maar er moet ook een 06-nr zijn, dat gewoon gebeld kan worden en die verder brengt. Inhoudelijke expertise, kennis van het netwerk, draagvlak vanuit het netwerk, maar bovenal een intrinsieke motivatie en mindset voor 10-14 Onderwijs zijn daarbij zeer belangrijk.

Inhoudelijk zal de (door)ontwikkeling vragen om expertise, programmamanagement, procesmanagement en projectleiderschap om de resultaten te bereiken en zichtbaar te maken in diverse vormen van content. Ook kwalitatieve netwerkondersteuning is noodzakelijk.

E.e.a. zoals hier geschetst zal niet kunnen zonder de nodige facilitering. Voor niks is de zon al vaak opgegaan. Maar met een groeiende beweging, die zich ook professioneel moet manifesteren, zal gezocht moeten worden naar een financieringsbron.

³ Kamerbrief 1 mei '18

Tot slot

De hierboven genoemde ambities, ervaringen en actieplannen zouden (volgens de auteurs) moeten leiden tot een aantal stappen in de volgende fase:

- Vaststelling regienotitie door kwartiermakers d.d. 30 juni 2018
- Aanstelling aanspreekpunt
- Uitvoering multimediaal plan, te beginnen bij een website en een daaraan verbonden nieuwsbrief
- Een mogelijke verbinding aan de sectorraden PO en VO om projectmatig uitvoering te kunnen geven aan het hierboven gestelde.
- ...